

UNIVERSITY OF BELGRADE - FACULTY OF SPECIAL
EDUCATION AND REHABILITATION

THE EUROPEAN ASSOCIATION ON EARLY
CHILDHOOD INTERVENTION

EUROPEAN ASSOCIATION OF SERVICE PROVIDERS
FOR PERSONS WITH DISABILITIES

Eurlyaid Conference 2017

**Early Childhood Intervention:
For meeting sustainable
development goals of the
new millennium**

PROCEEDINGS

*Belgrade, Serbia
October, 6 - 8th 2017*

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF SPECIAL
EDUCATION AND REHABILITATION

THE EUROPEAN ASSOCIATION ON EARLY CHILDHOOD
INTERVENTION

EUROPEAN ASSOCIATION OF SERVICE PROVIDERS FOR
PERSONS WITH DISABILITIES

Eurlyaid Conference 2017

Early Childhood Intervention:
For meeting sustainable
development goals of the
new millennium

PROCEEDINGS

Belgrade, Serbia
October, 6 – 8th 2017

PROCEEDINGS

PUBLISHER / IZDAVAČ

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia /
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

FOR PUBLISHER / ZA IZDAVAČA

Prof. dr Snežana Nikolić

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia /
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

EDITORS / UREDNICI

Prof. dr Mirko Filipović

Prof. dr Branislav Brojčin

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia /
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

REVIEWER / RECENZENTI

Prof. dr Zorica Matejić-Đuričić

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia /
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

PhD Jean Jacques Detraux

University of Liège, Liège – Department of Psychology: Cognition and Behavior,
Special Education

Jürgen Kühn

University of Applied Sciences, Emden, Germany

PROOFREADING AND CORRECTION / LEKTURA I KOREKTURA

Maja Ivančević-Otanjac

DESIGN AND PROCESSING / DIZAJN I PRIPREMA

Biljana Krsić

Zoran Jovanković

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia /
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Proceedings will be published in electronic format CD.

Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-101-3

Nekoliko porodica sa slepom bebom koje liče jedna na drugu

Dragana Stanimirović

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Cilj ovog rada je da ukaže na sličnosti u sadržajima prikupljenim tokom individualnog savetovanja roditelja pet slepih beba. Kvalitativna analiza je obavljena na osnovu audiosnimaka i pisanih materijala.

Roditelji su zatražili pomoć nakon „saznanja” da njihovo dete nikad neće videti. Tema svakog susreta bila je određena onim što trenutno najviše brine roditelje u vezi njihovog deteta.

Analiza pokazuje da su se u svih pet slučajeva pojavile iste teme. Na početku su se svi roditelji pitali: Ima li negde leka? Da li je moglo da se izbegne? Vidi li bar svetlo? Paralelno su se javljale sumnje da beba ima neku dodatnu smetnju jer: „ćuti”, „ne reaguje” i sl. Korišćene su tehnike aktivnog slušanja, reflektovanja osećanja, ali i konfrontiranje. Ishod je bio prihvatanje postojećeg stanja. To je prelomni trenutak nakon koga su roditelji bili spremni da uče o specifičnostima razvoja slepih beba. Upućeni su na relevantnu literaturu, a jedna porodica je angažovala tifloga. I pored toga, sve roditelje je brinulo i plašilo što beba ne drži glavu pravo, ne puži, što stavlja rukicu u oko itd. Nisu bili sigurni da li ispravno postupaju. Prorađivali smo njihova osećanja i potkrepljivali doživljaj roditeljske kompetentnosti. To je uticalo na promenu njihovih misli, osećanja i ponašanja.

Ključne reči: slepa beba, roditelj, psihološko savetovanje

UVOD

Period pripreme za roditeljstvo karakteriše idealizacija buduće uloge roditelja i očekivanog deteta (Mihić, Rajić, Krstić, Divljan i Lukić, 2016). Za razliku od srećne majke koja je na svet donela zdravo dete, „majka slepog deteta doživljava duboku tugu, njen ponos je ranjen, izneverena su i sva njena očekivanja vezana za budućnost deteta (...) doživljava pravi šok, povlači se, o svojim problemima ne govori ni sa prijateljima...” (Popović, 1986: 32-33).

Prihvatanje stanja deteta je bilo predmet brojnih istraživanja. Krstić (2013) navodi da su se istraživači najpre interesovali za „patološke odgovore roditelja”; potom za stadijume kroz koje roditelji tipično prolaze na putu do adaptacije; a da se u

savremenoj literaturi govori o procesuprihvatanja dijagnoze i redefinisaniu uloga. Roditelji deteta sa smetnjama u razvoju prolaze kroz proces menjanja reprezentacionih sistema sebe kao roditelja, svog deteta i svog odnosa sa detetom da bi mogli postati razrešeni prema dijagnozi (Marvin & Pianta, 1996). Koncept *razrešenje označava roditeljsko* emotivno i kognitivno prihvatanje detetovog stanja. Razrešeni roditelji su, za razliku od nerazrešenih, u stanju da razumeju znake koje im dete šalje i da odgovore na njegove potrebe. Ali, i kod većine razrešenih roditelja istraživanja beleže recidive tuge (Marvin & Pianta, 1996).

U razvoju sve dece postoje periodi stagnacije, pa i privremene regresije, te je kod svakog roditelja povremeno prisutna potreba za savetovanjem (Ljubešić, 2003). Roditelji deteta sa oštećenjem vida, na osnovu sopstvenih ili iskustava drugih, ne mogu da predvide ni razvojno očekivane događaje (Stanimirović i Mijatović, 2010), tako da oni predstavljaju izvor njihovih briga i problema (Stanimirović i Mijatović, 2011). To je jedan od razloga što su potrebe ovih roditelja za psihološkim savetovanjem veće. Međutim u vreme kada je najpotrebnije i najdelotvornije, u našoj zemlji im je psihološko savetovanje dostupno sporadično. Autor ovih redova je u tom domenu dala skroman doprinos, te je odlučila da za svrhu ovog rada upotrebi deo lične arhive.

Cilj rada je da ukaže na identifikovane sličnosti u temama kojima smo se bavili tokom savetodavnog rada sa roditeljima pet slepih beba.

METOD

Uporedno preslušavanje nasumice izabranih audiosnimaka i čitanje beleški sa seansi je pokazalo da su se sa nekim roditeljima ponavljale slične teme i sadržaji. Obavili smo kvalitativnu analizu sadržaja savetodavnog rada sa tim roditeljima i identifikovali teme, podteme, kao i primenjene tehnike savetovanja.

Analizom je obuhvaćeno pet porodica sa slepom bebom. Sve porodice su bile potpune. Na početku savetovanja najmlađe dete je imalo devet, a najstarije 12 meseci. Tri bebe su prevremeno rođene, bile su u inkubatoru na Institutu za neonatologiju, nakon čega im je konstatovano oštećenje retine. Ostale dve bebe su rođene na vreme (jedna mama je u trudnoći imala boginje, dok je u drugom slučaju uzrok nepoznat).

Identifikovane sličnosti

Svaki od pet roditelja (četiri mame i jedan tata) je tražio pomoć psihologa nakon što im je saopšteno da je dete slepo i da se ne može ništa učiniti u pogledu vida. Kad god je to bilo moguće na sastanke su dolazila oba roditelja. Na ovome se insistiralo jer je to pružalo prilike za rad na osnaživanju slabijeg partnera i jačanju uzajamne podrške.

Na prvim susretima svi roditelji su imali potrebu da govore o svojim reakcijama na slepocu deteta. Naizmenično su govorili da su se „pomirili sa sudbinom”, „vratili uobičajenom životu”, potom o uzroku („Možda je moja greška...”), pregledima koje još treba da obave („Po nalazima ne vidi svetlo, ali ja primećujem da joj smeta Sunce, treba proveriti...”; „Trebalo da proverimo da li je mozak oštećen jer mnogo ćuti, kad pridem ne reaguje”, „Nadam se da nema nikakvih drugih problema. Svi nalazi glave i svega drugog su odlični.”), onda o „medicinskim čudima” i nadi da će dete videti. Imajući u vidu potrebu roditelja da abreaguju svoja osećanja, najvažnije je bilo da ih pažljivo slušamo, saosećamo sa njima i da oni shvate da mi to činimo. Osim aktivnog slušanja, korišćena je tehnika reflektovanja osećanja tj. nastojali smo da zajednički otkrijemo šta zaista osećaju. Povremeno smo ih suočavali sa kontradikcijama u iskazima i osećanjima (tehnika konfrontiranja) i naglašavali njihove pozitivne reakcije („Jako je dobro što o njenoj budućnosti razmišljate kao da nikada neće videti”). Sve je to doprinelo prihvatanju postojećeg stanja.

Prihvatanje stanja je prelomni trenutak koji je jasno identifikovan u ovih pet porodica. Do tog trenutka nisu bili u stanju da shvate informacije koje su od stručnjaka dobijali, niti da uče o specifičnostima razvoja slepih beba. Počeli su da traže i čitaju dobijenu literaturu. S obzirom da nije bilo moguće uključiti ih u organizovane tiflološke programe predlagano im je da angažuju tiflogoga, što je učinila samo jedna porodica.

Teme psihološkog savetovanja narednim seansama bile su vezane za ono što je roditelje zbunjivalo i činilo ih nesigurnim. Sve roditelje je zbunjivalo što beba ne drži glavu pravo („Glava joj je iskrivljena u jednu stranu, a doktorka kaže da su mišići u redu, samo treba da je naučimo da drži glavu pravo...”), ne puzi, klata se ili trlja oko („Tačno znam kada je stavio rukicu u oko. Tada ispusti neki zvuk – kao kad se neko proteže, pa kaže nešto kao 'mmm'”). Roditelji su, iz literature i od tiflogoga, naučili da slepu bebu nema šta da pokrene u vidnom polju da podiže glavu, gleda, pruža ruku za nečim i puzi unapred, da je slepa beba više usmerena na svoje telo nego na spoljni svet... Ali, često nisu bili sigurni da li pravilno postupaju. Povremeno su govorili o svojim „žutim minutama”. Fokus savetovanja tada je bilo jačanje doživljaja roditeljske kompetentnosti, ali i menjanje konstrukata o detetu, vaspitnim postupcima...

Jedna od tema koja se provlačila u svim fazama savetovanja ticala se reakcija osoba iz okruženja. Ono što je bilo moguće postići je da roditelje te reakcije manje pogađaju, odnosno da ih vide na pozitivniji način.

ZAKLJUČAK

Savetovanje sa roditeljima pet slepih beba, čiji je sadržaj analiziran u radu, realizovano je u različitim vremenskim razdobljima, sa većinom kada autor/savetnik nije poznavala koncept razrešenosti. Ove porodice su bile potpune i funkcionalne.

Svedoci smo da i te roditelje slepoća deteta izbacuje iz ravnoteže i to ne samo prilikom saznavanja dijagnoze, već više puta u životu. Jedan od razloga za to je nepoznavanje razvojnih specifičnosti slepog deteta.

Na osnovu izvršene analize možemo zaključiti da je suštinska karakteristika koja ove roditelje razlikuje od ostalih da su veoma rano postali razrešeni, tj. da su prihvatili realno stanje deteta. Evidentno je da je psihološko savetovanje ubrzalo ovaj proces. Ključni činilac koji je na to uticao je što im je ova usluga ukazana već u prvoj godini života deteta. Sa roditeljima, naročito ako su njihove porodicedisfunkcionalne, koji na savetovanje dođu kada dete ima pet ili šest godina sve je mnogo složenije – dinamika porodičnih odnosa, problemi..., psihološko savetovanje.

LITERATURA

1. Krstić, T. (2013). Majke hronično ometene dece: Prihvatanje dijagnoze i prevladavanje stresa. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
2. Ljubešić, M. (2003). Od teorijskih ishodišta do primjene: Model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranog dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom djecom. U M. Ljubešić (ur.), *Biti roditelj: Model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranoga dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom djecom* (str. 8-28). Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
3. Marvin, R. S., & Pianta, R. C. (1996). Mothers' reactions to their child's diagnosis: relations with security of attachment. *Journal of clinical child psychology*, 25(4), 436-445.
4. Mihić, I., Rajić, M., Krstić, T., Divljan, S. i Lukić, N. (2016). „Naša priča” – Program podrške roditeljima dece sa smetnjama u razvoju: Primer dobre prakse u predškolskim ustanovama. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 15(4), 477-498. doi: 10.5937/specedreh15-11745
5. Popović, D. (1986). Rani razvoj i prilagođavanje slepih. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
6. Stanimirović, D. i Mijatović, L. (2010). Načini rešavanja problema u porodicama sa slepim adolescentom. U D. Branković (ur.), *Naučna i duhovna utemeljenost društvenih reformi* (str. 293-305). Banja Luka: Filozofski fakultet.
7. Stanimirović, D. i Mijatović, L. (2011). Razlike između mladih slepih i vršnjaka tipičnog razvoja u proceni dimenzija funkcionisanja porodice. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 10(4), 673-688.

SEVERAL FAMILIES WITH A BLIND BABY THAT RESEMBLE EACH OTHER

Dragana Stanimirović

University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Research subject: The aim of this study was to point out the similarities in the content gathered during individual counseling offered to parents of five blind babies. Qualitative analysis was conducted based on audio recordings and written materials.

Method: All families were complete. They asked for help of a psychologist after they “acquired knowledge” that their child would never see (the youngest child was nine and the oldest was twelve months old). This was done by four mothers and one father. Each of these parents, or parental couples, occasionally came to psychological counseling. The topic for each meeting was determined by what the parents’ main concern regarding their child was at that point.

Results: The analysis showed that the same topics emerged in all five cases. Initially, all parents asked the following questions: Is there a cure? Could this have been avoided? Does he/she see the light at least? ... Furthermore, doubts that the baby had an additional disorder emerged as well, because the baby: “prefers silence”, “does not react”, etc. The techniques of active listening, reflection of emotions, but also confrontation, were used. The outcome was the acceptance of the current situation. This was a turning point after which the parents were ready to learn about the specifics of the development of a blind baby. They were referred to the relevant literature. In addition to that, one family took on a special educator and rehabilitator for persons with visual impairment. Nevertheless, all parents had worries and fears because their baby did not keep his/her head straight, did not crawl, put fingers into the eye, etc. From time to time they were focused on the reactions of people from their environment. They were not sure if they were doing the right thing.

Conclusion: During individual counseling, we worked on their feelings and corroborated the experience of parental competence. This had an impact on changing their thoughts, feelings and behavior.

Key words: blind baby, parent, psychological counseling